

SEÇKİ MONİTORİNG MƏRKƏZİ

Azərbaycan Respublikası yerli özünüidarəetmə orqanları
və seçki sisteminin inkişafı ilə bağlı

TƏKLİFLƏRİ

BAKİ – APREL, 2004

Seçki Monitoring Mərkəzi (SMM) ölkədə yerli özünüidarəetmə orqanları və seçki sisteminin fəaliyyəti üzrə təhlillər apararaq, belə hesab edir ki, növbəti bələdiyyə və parlament seçkiləri ərəfəsində Azərbaycan Respublikası seçki qanunvericiliyi və yerli özünüidarə hakimiyyəti ilə bağlı qanunların Avropa standartlarına uyğunlaşdırılmasına, habelə bu qanunlara əlavə və dəyişikliklər edilməsinə ehtiyac var.

1. Yerli idarəetmənin inkişafı ilə bağlı təkliflər;

SMM hesab edir ki, bələdiyyələrin real hakimiyyət institutlarına çevrilməsi sahəsində xeyli problemlər mövcuddur. Belə problemlər həm bələdiyyələrin hüquqi bazası, həm də təcrübəsi ilə bağlıdır. Bütün bunlar isə bu sahədə ciddi islahatların aparılmasını zəruri edir.

İslahatlar ilkin olaraq Konstitusiyada əsaslı dəyişikliklər edilməklə aparılmalı, sonra isə bu proses yerli özünüidarə ilə bağlı qanunvericilik sistemində baş verməlidir.

Konstitusiyada aparılacaq dəyişikliklərin əsas prinsipi kimi bələdiyyələrin qeyri-dövlət deyil, dövlət hakimiyyəti orqanı kimi yeri müəyyən edilməlidir. Bu prinsipdən irəli gələrək, bələdiyyələrin dövlət hakimiyyəti orqanları kimi hüquqi vəziyyətinin və fəaliyyətinin zəruri konstitusion prinsipləri verilməlidir.

SMM bu prinsipləri aşağıdakı istiqamətlər üzrə təklif edir:

- Bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin konkret dairəsi;
- Bələdiyyələrin maliyyə əsaslarının təminatları (yerli vergilərin dairəsinin artırılması, dövlət büdcəsindən yardımların artırılması);
- Bələdiyyə mülkiyyəti və onun təminatları (bələdiyyə mülkiyyətinin formalaşmasının prinsipləri və kateqoriyaları təsbit olunmalıdır);
- Bələdiyyə və digər dövlət orqanları ilə münasibətlər və səlahiyyət hədləri;
- Bələdiyyələrin müstəqilliyinin təminatları;

Konstitusiyada aparılan dəyişikliklərə uyğun olaraq aşağıdakı qanunlarda ciddi dəyişikliklər aparılmalıdır:

- «Bələdiyyələrin statusu haqqında» qanuna və digər müvafiq qanunlara ya əsaslı və geniş dəyişikliklər edilməli, ya da ümumiyyətlə, yeni qanunlar qəbul edilməlidir. Burada bələdiyyələrin statusunun dövlət orqanı kimi müəyyən edilməsi prinsipinə uyğun olaraq konkret səlahiyyətlər üzrə bələdiyyələrin hüquq və vəzifələri, buna müvafiq həyata keçirəcəyi məsələlərin konkret dairəsi təsbit olunmalıdır.
- «Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları» və Vergi məcəlləsində müvafiq dəyişikliklər aparılmalıdır. Burada yerli vergilərin və ödənişlərin dairəsi genişləndirilməli, bələdiyyələrə müəyyən hədlər daxilində ərazinin xüsusiyyəti nəzərə alınmaqla bəzi vergi və ödəmələr tətbiq etmək imkanı verilməlidir.
- Bələdiyyələrin mülkiyyət münasibətlərini tənzim edən qanunlar ya təkmilləşdirilməli, ya da bu sahəni tənzim edən paket qanunlar qəbul edilməlidir. Burada bələdiyyə mülkiyyəti ilə bağlı bütün prinsipal məsələlərin həlli yalnız qanunun özündə təsbit olunmalıdır. Bu sahədə hansısa qaydaların və məsələlərin həll olunması heç bir mərkəzi icra hakimiyyətinə verilə bilməz.
- Bələdiyyə üzvləri və qulluqçularının statusunu müəyyən edən «Bələdiyyə üzvünün statusu» və «Bələdiyyə qulluğu haqqında» qanunlarda bu kateqoriyaya daxil olan şəxslərin statusları genişləndirilməlidir.
- Bələdiyyələrlə digər yerli dövlət hakimiyyəti orqanları ilə münasibətlərinin tənzimlənməsi haqqında xüsusi qanun qəbul olunmalı, yerli icra hakimiyyətlərinin ərazi nümayəndəlikləri ləğv olunmalı, «Yerli icra hakimiyyətləri haqqında» yeni əsasnamə qəbul edilməlidir.

2. Seçki sisteminin inkişafı ilə bağlı təkliflər;

Seçki komissiyaları haqqında;

Bütün seçki komissiyalarının tərkibi yeni prinsiplər əsasında təşkil edilməlidir. Bu prinsipin təmin olunması üçün seçki komissiyalarının tərkibinin aşağıdakı təşkili qaydasını təklif edirik:

- Komissiyaların tərkibinin formalaşdırılmasında ölkədəki əsas siyasi qüvvələrin balansının təmin olunması prinsipi əsas götürülməlidir.
- Seçki komissiyalarının tərkibinin 2/3 hissəsi son parlament seçkilərində vahid çoxmandatlı seçki dairəsi üzrə namizəd siyahıları azı 1% səs toplamış 8 siyasi partiyanın irəli sürdüyü nümayəndələrdən formalaşır. Eyni zamanda komissiyalar (bu tərkibin 1/3 hissəsi qədər) son 5 ildə ölkədə demokratiya, insan haqları və çekilərin monitorinqi, vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu prosesi ilə məşğul olan qeyri-hökumət təşkilatlarının irəli sürdükləri nümayəndələr arasından ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosu və Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının seçimi nəticəsində təşkil olunur.
- Komissiyalarda qərarların qəbulu komissiya üzvlərinin 2/3 hissəsinin səs çoxluğu ilə həyata keçirilməlidir.
- MSK-nın sədri və katibi qanunda əvvəlcədən heç bir şərt qoyulmadan komissiya üzvləri tərəfindən irəli sürülən istənilən namizəd arasından seçilməlidir.
- Dairə və məntəqə seçki komissiyalarının sədrləri və katibləri bərabər kvota əsasında müxtəlif siyasi qüvvələrin təmsilçiliyi əsasında müəyyən edilməlidir.
- Dövlət və bələdiyyə orqanlarında seçkili və təyinatlı vəzifə tutan, habelə dövlət büdcəsi və yerli büdcə hesabına maliyyələşən idarə, müəssisə və təşkilatlarda çalışan şəxslərin komissiya üzvləri seçilməsinə qadağalar müəyyən edilməlidir.

Seçkilərdə müşahidəçilik haqqında;

Seçkilərdə müşahidəçiliyin həyata keçirilməsinin prosedurt qaydaları sadələşdirilməlidir:

- Müşahidəçilik üçün fotosəkilin zəruriliyi tələbi qanundan çıxarılmalıdır;
- Müşahidəçilik missiyasını həyata keçirmək niyyətində olan təşkilatın müvafiq seçki komissiyasına müraciəti onun müşahidəçiləri tərəfindən deyil, özü tərəfindən həyata keçirilməlidir.
- «Qeyri-Hökumət Təşkilatları (ictimai birliklər və fondlar) haqqında» qanununun 2.4-cü maddəsi - xarici fiziki və hüquqi şəxslərdən maliyyə dəstəyi alan QHT-lərin müşahidəçilik fəaliyyətini qadağan edən müddəa ləğv edilməlidir.
- Müşahidəçilərin hüquqları genişləndirilməli və müşahidə missiyasına səsələrin paralel sayılması hüquqları nəzərdə tutulmalıdır.
- Müşahidəçilərin tərtib etdikləri rəylərin seçkilərin nəticələrinin müəyyən olunmasında ciddi rol oynaması nəzərə alınmalıdır.

Seçici siyahılarının tərtib olunması qaydalarını təkmilləşdirilməsi haqqında

-Seçici siyahıların tərtib olunmasını yerli icra hakimiyyəti deyil, məntəqə və dairə seçki komissiyaları həyata keçirilməlidirlər. Seçicilər faktiki yerli hakimiyyətləri deyil, məntəqə və dairə seçki komissiyaları

- Seçici siyahılarının tərtib olunmasını yerli icra hakimiyyətləri deyil məntəqə və dairə seçki komissiyaları həyata keçirməlidirlər. Seçicilər faktiki və yaşadıkları ərazilər üzrə seçici siyahılarına daxil edilməlidirlər.

- Seçici siyahılarının Seçkilərdə iştirak edən namizədlər,siyasi partiyalar və qeyri-hökumət təşkilatlarının iştirakı ilə yoxlanılması və dəqiqləşdirilməsi qanunvericilikdə nəzərdə tutulmalıdır.
- Seçicilərin siyahılara məhkəmə qaydasında əlavə olunması tələbi aradan qaldırılmalıdır.
- Siyahılarda qeyri-dəqiqliklərə yol vermiş şəxslər üçün ağır cəza nəzərdə tutulmalıdır.

#Seçici məntəqələrinin təşkili haqqında;

- Bütün növ hərbi hissələrdə seçki məntəqələrinin yaradılmasına məhdudiyyətlər qoyulmalıdır.Yalnız yolu çətin keçilən və ən yaxın yaşayış məntəqəsindən 50 km uzaqda olan yerlərdə seçki məntəqələrinin

yaradılmasına imkan yaradıla bilər.Bu məntəqələrdə seçki komissiyalarının tərkibi ümumi qaydada formalaşdırılsın.

#Namizədlərin qeydiyyatı haqqında;

Namizədlərin irəli sürülməsi və qeydiyyat proseduru sadələşdirilməlidir.

- Qeydiyyat üçün xüsusi və prinsipial əhəmiyyət daşıyan çatışmazlıqlara görə namizədin qeydiyyatından imtina olunması,sekigiqabağı təşviqat üçün büdcədən verilən vəsaitin bütün hallarda geri qaytarılması tələbi aradan qaldırılmalıdır.
- Bir sıra seçkilərdə bir seçicinin yalnız bir namizədin müdafiəsi üçün imza edə bilməsi tələbi aradan qaldırılsın.Seçici imzalarının yalnız yaşayış yerləri üzrə toplanması prinsipi əsas götürülsün.
- İmzaların yoxlanması üçün ümumi etimad qazanmış eksprt qrupları yaradılmalıdır.İmzalar namizədlərin nümayəndələrinin müşahidəsi ilə yoxlanmalıdır.

Digər müddəalar üzrə tövsiyələr:

- Millı Məcis və bələdiyyələrə seçkilər qarışıq(proporsional və majoritar) seçki sistemi üzrə keçirilsin;
- Seçki pozuntuları ilə bağlı məhkəmələrə və yuxarı seçki komissiyalarına verilən şikayətlərə dərhal baxılmalı və operativ qərar qəbul edilməlidir;
- Parlament və bələdiyyə seçkilərində namizədləri 60 seçki dairəsində deyil,30 seçki dairəsində qeydə alınmış siyasi partiyalara efir vaxtı verilməlidir;
- Seçkilərin nəticələrinin etibarsız hesab edilməsi üçün müvafiq seçkilərə uyğun olaraq seçki dairələri və ya məntəqələrinin 2/5 hissəsi deyil,1/4 hissəsində nəticələrin ləğv olunması əsas götürülməlidir;
- Prezident və parlament seckilərinin baş tutması üçün 25 fauzlik yetərsay müəyyən olunmalıdır;
- Bələdiyyə seçkilərində iştirak etmək istəyən namizədin müvafiq seçki ərazisində deyil, bələdiyyə ərazisində yaşaması tələbi irəli sürülməlidir.

SMM-in İdarə Heyəti